

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

คำว่า "การนิเทศการศึกษา" ไม่มีความหมายที่เป็นข้อจำกัดแน่นอนตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและแนวทางของการศึกษาแต่ละยุคแต่ละสมัย หรือขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการของการศึกษา กล่าวคือ ความหมายของการนิเทศการศึกษาในสมัยก่อนจะหมายถึง การนิเทศทางด้านการสอนเป็นส่วนมาก โดยเน้นที่ตัวครู การสอนของครู การประเมินผลครู การปรับปรุงการสอนของครู การเขียนเขียนครู เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาให้ดีขึ้น โดยพึ่งเล็งที่ตัวครู และการสอนของครู แต่ในปัจจุบันการนิเทศการศึกษาเป็นการศึกษาแบบวิเคราะห์ปัญหา มีแผนแน่นอน จะทำอะไรใช้วิธีศึกษาปัญหา ร่วมกันหลายคน ใช้วิธีการหลายอย่าง และพยายามใช้แหล่งวิชาการในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ (14 : 7-10)

ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้หลายความหมาย ซึ่งแต่ละคนก็มีจุดเน้นที่ไม่เหมือนกัน เช่น เบน เอ็ม. แฮริส (Ben M. Harris) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาหมายถึง สิ่งที่ถูกกล่าวกรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคลและสิ่งต่าง ๆ เพื่อที่จะดำรงไว้ หรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียน เพื่อให้กระบวนการสอนมีประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสำคัญ การนิเทศการศึกษามีความสัมพันธ์ต่อการสอนเป็นอย่างมาก แต่ไม่สัมพันธ์กับนักเรียนโดยตรง การนิเทศการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปฏิบัติงานในโรงเรียนไม่ว่าในโรงเรียนหรืองานเฉพาะหรืองานด้านเทคนิค แต่เป็นการมุ่งที่จะดำรงไว้และปรับปรุงทั้งกระบวนการเรียนรู้และการสอนของโรงเรียนให้ดีขึ้น (15 : 10-11)

คิม บอสส์ ไวลส์ และ จอห์น ที. โลเวลล์ (Kimball Wiles and John T. Lovell) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่าการนิเทศการศึกษา คือ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การปรึกษาหารือ หรือการแลกเปลี่ยนความคิด

เห็นซึ่งกันและกัน และการวางแผนร่วมกันเพื่อปรับปรุงการ เรียนการสอนให้ดีขึ้น

(16 : 3-4)

เจมส์ อาร์. มาร์ค (James R. Marks) อีเมอรี สตูปส์ (Emery Stoops) และจอยส์ คิง-สตูปส์ (Joice King-Stoops) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาคือเป็นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาของนักเรียน" (17 : 4)

เมธี บิลันชานนท์ กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือหน้าที่หนึ่งในการดำเนินงานในโรงเรียน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม และการประเมินผลความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานที่เป็นอยู่และเพื่อความมั่นใจว่าการบริหารโรงเรียนที่เป็นอยู่นั้นได้ดำเนินไปตามแผนงานและการสอน หน้าที่การควบคุมนี้จะช่วยแก้ไขการปฏิบัติงานทั้งของครูผู้สอนและงานฝ่ายบริหารด้วย (18 : 211)

ปิพนธ์ กินาวงศ์ กล่าวถึงความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ การปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาของบุคคลหลายฝ่ายและจุดหมายของการนิเทศการศึกษาก็คือ การจัดการทางการศึกษาที่ดีและมีคุณภาพสูง (19 : 99)

นพพงษ์ บุญจิตรกุลย์ ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามในทุกวิถีทางของผู้ที่เชี่ยวชาญ ที่จะช่วยพัฒนาผู้ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาค้นคว้าปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตามเป้าหมายที่กำหนดเกิดขึ้นกับนักเรียน (20 : 218)

ชวลัญชัย อาจินสมาจาร ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำ และชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครูและนักเรียนเพื่อการปรับปรุงตัวของเขา (ครูและนักเรียน) และสภาพการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์ (21:5)

ซารี มณีศรี ได้สรุปความหมายของการนิเทศแบบใหม่ไว้ดังนี้ คือ

1. กระตุ้นครูให้ใช้เทคนิควิธีการใหม่ ๆ ทางการสอน (Dynamic Supervision) ให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. ปรับปรุงส่งเสริมลักษณะความเป็นผู้นำทางด้านการศึกษา
3. ลักษณะการนำจะต้องมาจากกลุ่ม คณะ (Group) มิใช่เกิดจากบุคคล
หนึ่งบุคคลใด คืออำนาจในการตัดสินใจหากรรมมาจากคณะบุคคล
4. ความเป็นผู้นำทางด้านการบริหาร และด้านวิชาการ มิได้รับมอบหมาย
หมู่คณะให้ความเชื่อถือ เชื่อมั่นในความสามารถ
5. จุดมุ่งหมายอันสำคัญในการนิเทศสมัยใหม่คือ มุ่งฝึกความเป็นผู้นำให้เกิด
ขึ้นในบุคคลอื่น ๆ ทั่ว (6 : 24)

อาคม จันทร์นรินทร์ กล่าวถึงความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศ
การศึกษาไม่ว่าจะเป็นการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารการศึกษา หรือการนิเทศโดย
บุคลากรในโรงเรียนในระบบการนิเทศภายใน ย่อมมีความหมายเหมือนกัน คือ หมายถึง
การจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือทำให้เกิดการเพิ่ม
ผลในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และก่อให้เกิด
ผลในขั้นสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ (5 : 2)

สวัสดิ์ อุทรานันท์ ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาในเชิงปฏิบัติการไว้
ว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับครู และบุคลากรทางการ
ศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน (7 : 1)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการปฏิบัติงาน
ร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถ
ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผลให้การศึกษานักเรียนมีคุณภาพที่ดีขึ้น

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ซารี มณีศรี ใ้คำกล่าวของ Brigg และ Justman ที่สรุปความ
หมายของการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ข้อ คือ

1. การส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางอาชีพ ได้แก่
 - 1.1 การประชุมต่าง ๆ
 - 1.2 การจัดอบรมแบบ Work Shop สัมมนาปัญหาต่าง ๆ

1.3 การไปเยี่ยมชมศูนย์ทดลองต่าง ๆ

1.4 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ครูได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ในค่านวิชา

การ

1.5 ทำการทดลองหลักสูตร หนังสือเรียนและวิธีสอน

1.6 ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการศึกษา

2. การส่งเสริมความเจริญงอกงามของครู คุ้แก่

2.1 ส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

2.2 ส่งเสริมการทดลองกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูสนใจอยากจะทำ

2.3 เปิดโอกาสให้ครูได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ

กับอาชีพ

2.4 ส่งเสริมครูที่มีความสามารถพิเศษในทางใดทางหนึ่ง โดยเฉพาะ

2.5 ส่งเสริมให้ครูได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาหา

ความรู้หรืองานที่เขาสนใจ

2.6 ส่งเสริมให้ครูสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคมอาชีพครูภายใน

ประเทศและของนานาชาติ

3. การปรับปรุงการสอนของครู คุ้แก่

3.1 การพิจารณาคัดเลือกครูที่มีความสามารถและมีประสิทธิภาพเข้ามา

ทำการสอน

3.2 การจัดงานและมอบหมายงานที่ถูกต้องและตรงกับความสามารถของครู

3.3 ให้มีโอกาสดำเนินการสอน

3.4 เปิดประชุม อบรม เพื่อศึกษาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอน

3.5 ทำการสาธิตการสอนที่ดีให้แก่ครู

3.6 ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนครู และสังเกตการสอนระหว่าง

โรงเรียนต่าง ๆ

4. การส่งเสริมแนะนำครูและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและ
 ประชาคม ใต้แก่

4.1 ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง
 ของ ประชาชนในประชาคมของตน

4.2 ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาคม

4.3 ส่งเสริมให้มีสมาคมครูผู้ปกครองขึ้นในโรงเรียน

4.4 ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ในการแก้
 ปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษา

4.5 ส่งเสริมให้ประชาชนสนใจในกิจกรรมของโรงเรียน

4.6 จัดทำโรงเรียนให้เป็นศูนย์ของประชาคม

4.7 ส่งเสริมให้ครูรับนิคมชมและมีส่วนในการนำในประชาคมนั้น ๆ

(6 : 47-48)

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดความมุ่งหมายในการนิเทศ
 การศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อให้ครู ใ้ครู และตระหนักถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการ เรียนการสอนและ
 การจัดการศึกษาทั้งสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาของนักเรียน

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้อง
 กับความต้องการ และความจำเป็นของสังคม

3. เพื่อรักษา ทิจารณา ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา
 ในทุกระดับ

4. เพื่อให้ความช่วยเหลือ และประสานงานในทางวิชาการแก่กรมเจ้า
 สังกัด กระทรวง สถานศึกษา หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานองค์กรระหว่าง
 ประเทศ (22 : 5)

ชาญชัย อาจินสมจาร (21 : 8-13) ได้กำหนดเป้าหมายและหน้าที่ของ
 การนิเทศการศึกษาไว้ 9 ประการ คือ

1. ก่อให้เกิดภาวะผู้นำขึ้น
2. เป็นการรวบรวมนโยบาย
3. ศึกษาถึงสภาพการ เรียนการสอน
4. ปรับปรุงสภาพการ เรียนการสอน
5. การปรับปรุงบุคลากร
6. ปรับปรุงมนุษยสัมพันธ์
7. การปรับปรุงปฏิสัมพันธ์ของหมู่คณะ
8. ปรับปรุงผลผลิตทางการศึกษา
9. ปรับปรุงการนิเทศการศึกษา

สาย ภาณุรัตน์ (23 : 4-5) ใ้จำแนกวัตถุประสงค์เฉพาะของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจต้องแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาและหน้าที่โดยเฉพาะของโรงเรียน ที่จะดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น
2. ช่วยให้ครูได้เห็นและเข้าใจในความต้องการของเยาวชน และปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชน และช่วยจัดสนองความต้องการของเยาวชน อย่างดีที่สุดที่จะทำได้ ตลอดจนช่วยแก้ไขและป้องกัน อันพึงจะมีแก่เยาวชน
3. ช่วยสร้างครูให้มีคุณลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ
4. ช่วยส่งเสริมขวัญของคณะครูให้อยู่ในสภาพที่ดี และเข้มแข็งและรวมหมู่คณะ ให้เป็นทีมที่จะปฏิบัติงานร่วมกันด้วยกำลังสติปัญญาอันสูง เพื่อบรรลุจุดประสงค์อันเดียวกัน
5. ช่วยพิจารณาความเหมาะสมของงานให้ถูกต้องกับความสามารถของครูแต่ละคนและมอบหมายงานนั้น ๆ ให้ครูแต่ละคน แล้วช่วยปรับระดับประครองให้ครูผู้นั้นใช้ความสามารถของตน ปฏิบัติงานนั้นให้ก้าวหน้าอยู่เรื่อย ๆ
6. ช่วยให้พัฒนาการสอนของตน
7. ช่วยฝึกครูให้เข้าใจในงานโรงเรียน และงานของอาชีพ
8. ช่วยประเมินผลงานของครู โดยอาศัยความเจริญงอกงามของเด็ก

ไปตามแนวทางที่ไต่ตกลงกันไว้

9. เพื่อให้ครูรู้จักค้นหาจุดลำบาก ในการเรียนของเด็กแต่ละคน และช่วย
ครูวางแผนการสอนให้เหมาะสมเพื่อแก้ไข

10. ช่วยในค่านับประชาสัมพันธ์ บอกเล่าและชี้แจงให้ราษฎรในท้องถิ่นทราบ
ถึงความเคลื่อนไหวของการศึกษา ที่โรงเรียนในท้องถิ่นได้ดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้ตัว
ราษฎร เข้าใจจนให้ความร่วมมือและให้การช่วยเหลือ

11. ช่วยหยิบยกปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ทางโรงเรียนไม่สามารถจะ
แก้ไขได้โดยลำพัง เสนอขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะแก้ไขให้ลุล่วงไปจาก
เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร และจากราษฎรหรือกลุ่มราษฎร

12. ช่วยป้องกันให้ครูพ้นจากการถูกใช้งานจนเกินขอบเขต และช่วยป้องกัน
ครูจากการถูกตำหนิติเตียนหรือลงโทษอย่างไม่ยุติธรรม

ส่วน สจ๊วต อุทรานันท์ ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า
เป้าหมายของการนิเทศการศึกษาอยู่ที่การทำให้เด็กนักเรียนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ
หรือนักเรียนซึ่งเป็นผลผลิตของการศึกษานั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และการจะไ้
มาซึ่งนักเรียนที่มีคุณภาพนั้น การนิเทศการศึกษาจะดำเนินการผ่านตัวกลาง คือ ครู
และบุคลากรทางการศึกษา ไม่ใช่ดำเนินการกับนักเรียนโดยตรง (7 : 1)

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะยกระดับการ
ศึกษาของนักเรียนให้มีคุณภาพที่ยั่งยืน โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูปฏิบัติหน้าที่ด้าน
การเรียนการสอน ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา

สาเหตุที่ยังต้องมีการนิเทศการศึกษานั้น ไ้มีนักการศึกษาอ้างถึงความ
จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

อาคม จันทสุนทร กล่าวว่า งานนิเทศนั้นเป็นงานที่เสริมกำลังในการ
ปฏิบัติงาน นั่นคือ งานตามปกติการดำเนินงานทางการศึกษาก็ดำเนินไปได้อยู่แล้ว ถึง
แม้จะไม่มีงานนิเทศ เช่น ครูสามารถจะสอนนักเรียนได้ แม้ไม่มีผู้ไปนิเทศ แต่การ

นิเทศการศึกษานั้นจะช่วยให้ครูได้เห็นและรู้จักใช้วิธีการที่ดีขึ้น รวดเร็วขึ้น และไต่ผลดีกว่าเดิม ดังนั้น ในขณะที่มีความเปลี่ยนแปลงในด้านการศึกษา การนิเทศการศึกษาก็มีความจำเป็นมากขึ้น (5 : 3)

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ ไต่ถามถึงความจำเป็นที่ควรมีการนิเทศการศึกษา

คือ

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Social change) ศึกษาพิเศษ
ต้องทำตัวเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (Change agent) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ในสถานศึกษา โดยทำงานร่วมกับครู อาจารย์ คณะครู คณะบุคคล ตัวอย่างเช่น การ
เปลี่ยนแปลงทางสังคมเกษตร เป็นสังคมอุตสาหกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
ในระดับต่าง ๆ เช่น ประถม มัธยม และวิทยาลัยครู เป็นต้น

2. การผลิตครู สถาบันผลิตครู ผลิตครูไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำอย่าง
ไร จึงจะผลิตครูให้มีประสิทธิภาพได้ เพราะการผลิตครูนั้น เพื่อไปทำงานในสถานศึกษา
จะต้องมีการฝึกอบรมประจำการ (Inservice education) อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้
ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. มาตรฐานการศึกษา (Standardization) ในการรักษามาตรฐาน
ของการศึกษานั้น ต้องอาศัยผู้อำนวยการ โดยเลือกจากผู้ที่มีความรู้มาทำงาน และช่วยนิเทศ
ความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ครูที่ทำการสอนประจำ ให้มีความคิดกว้างไกล ก้าวหน้าทันเทคโนโลยี
ที่เปลี่ยนแปลงไป (23 : 7-8)

ชวชนัญ อาจินสมาจาร ไต่ถามถึงความจำเป็นที่ควรมีการนิเทศการศึกษา

คือ

1. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นในการให้บริการทางวิชาการ เพราะ
การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยากที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล การนิเทศการศึกษา
เป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมาก ที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน อีกประการหนึ่ง การ
ศึกษาได้ขยายตัวไปอย่างมาก ดังนั้นจึงต้องอาศัยความช่วยเหลือต่อไป

2. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่า
ครูจะได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็จะต้องปรับปรุงการฝึกฝนอยู่เสมอ

ในขณะทำงานในสถานการณจริง

3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน เนื่องจากครูต้องปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ กันและต้องเผชิญกับภาวะที่ค่อนข้างหนัก ครูจึงไม่อาจสละเวลาได้มากเพียงพอต่อการเตรียมการสอน การนิเทศการศึกษาจึงสามารถลดภาระของครูได้ในกรณีดังกล่าว

4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครู เป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ ทำให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษาทางทฤษฎีและทางปฏิบัติข้อแนะนำที่ได้จากการวิเคราะห์และจากการอภิปราย จากการค้นพบของการวิจัยมีความจำเป็นต่อความเจริญเติบโตดังกล่าว การนิเทศการศึกษาสามารถให้บริการได้

5. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาชีพแบบประชาธิปไตย การนิเทศการศึกษาสามารถให้ประโยชน์ทางสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังสามารถรวมพลังของทุกคนที่ร่วมอยู่ในกระบวนการทางการศึกษาคด้วย (21 : 5)

จากความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่า

1. มีความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
2. เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาเพื่อเป็นหัวหน้าแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้นให้เหมาะสมอยู่เสมอ
3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นในการ เป็นหัวหน้าที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางคานวิชาชีพ

หลักการนิเทศการศึกษา

นพพงษ์ บุญจิราภุศลย์ ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า "หลักการ" (principles) ไว้ดังนี้

1. จุดเริ่มต้นที่เป็นเหตุให้เกิดสิ่งอื่น ๆ หรือ

2. ความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรือความเชื่ออันเป็นที่ยอมรับ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติจากสถานการณ์อย่างหนึ่งไปสู่สภาพการอีกอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งสำคัญที่จะควบคุมกิจกรรม และวิธีการสำหรับการปฏิบัติตามแนวนั้นหรือ

3. หลักการหมายถึงคำกล่าวทั่ว ๆ ไป ซึ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ตั้งแต่สองหรือหลายอย่าง ซึ่งใช้เป็นแนวทางสู่การกระทำหรือปฏิบัติ หรือ

4. หลักการคือ วิธีทางแห่งการแก้ปัญหาที่คิดว่ามีความเชื่อมั่นใ้มากที่สุด ไม่เฉพาะแต่อาศัยจากประสบการณ์เดิมเท่านั้น แต่อาจจะได้จากข้อเท็จจริงพื้นฐาน และรูว่าจะนำมาใช้ได้อย่างไร

และสรุปความหมายของคำว่า "หลักการ" ไว้คือ หมายถึง การสรุปข้อความโดยทั่วไป ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในลักษณะของข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรืออาจจะหมายถึงกฎเกณฑ์พื้นฐาน คำสั่ง นโยบาย หรือความเชื่อซึ่งควบคุมการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ของมนุษย์ สำหรับเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะหลักการน่าจะหมายถึงปรัชญา ซึ่งเป็นเครื่องกำหนด และประเมินค่าจุดมุ่งหมาย ทักษะ การปฏิบัติและผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการศึกษา (20 : 218-219) สำหรับการนิเทศการศึกษานั้นมีหลักการดังต่อไปนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (22 : 25-26) ได้อ้างคำกล่าวของ เบอร์ตัน และ บรูกเนอร์ (Burton and Bruckner) ซึ่งได้กำหนดหลักการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically Sound)

1.1 การนิเทศควรจะเป็นไปตามค่านิยม วัตถุประสงค์ และนโยบาย ซึ่งเกี่ยวข้องอยู่กับการนั้นโดยเฉพาะ

1.2 การนิเทศควรจะเป็นไปตามความเป็นจริงและตามกฎเกณฑ์ของเรื่องนั้น ๆ มีเป้าหมายและนโยบายที่แน่นอน

2. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific)

2.1 การนิเทศควรเป็นไปอย่างมีลำดับ มีระเบียบและวิธีการในการศึกษาปรับปรุง และประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ภายในขอบเขตของงานนั้นทั้งนี้ขอมหมายรวมทั้งด้านกระบวนการนิเทศ และบรรดาอุปกรณ์ที่ใช้ในการนิเทศด้วย

2.2 การนิเทศควรไ้มาจากการรวบรวมและสรุปผลจากข้อมูลอย่างเป็นปรนัย มีความถูกต้อง แน่นนอน เป็นที่เชื่อถือได้และอย่างมีระเบียบมากกว่าการสรุปเอาจากความนึกเห็น

3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย

3.1 การนิเทศจะต้องเคารพในบุคคล และความแตกต่างของแต่ละบุคคลและพยายามส่งเสริมการแสดงออกของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่

3.2 การนิเทศจะต้องเปิดโอกาสให้มีการร่วมมือ และใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มากที่สุด

3.3 การนิเทศควรใช้อำนาจให้น้อยที่สุด และอำนาจนั้นจำเป็นจะต้องไ้มาจากหมู่คณะ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานของหมู่คณะไปสู่เป้าหมาย

4. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นการสร้างสรรค์ (Creative)

4.1 การนิเทศควรแจ้แสงท่าความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลแล้วเปิดโอกาสให้ไ้แสดงออก และพัฒนาความสามารถนั้นอย่างสูงสุด

4.2 การนิเทศควรจะมีส่วนในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานให้มากที่สุด

ฟรานเซท (Franseth) (23 : 24) ให้ข้อเสนอแนะถึงหลักการนิเทศการศึกษา โดยเน้นในด้านบทบาทของผู้นำกลุ่ม กล่าวโดยสรุปมี 4 ประการ คือ

1. การนิเทศจะไ้ผลอย่างสูงสุดในการปรับปรุงการ เรียนการสอน ก็คือเมื่อการนิเทศนั้นไ้ไ้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายที่แน่นนอนซึ่งไ้ให้จรรยาตกลงร่วมกันโดยคณะครูและศึกษานิเทศก์

2. การนิเทศการศึกษาจะมีความหมายสำหรับครูก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นแสดงให้ไ้เห็นว่า เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรง นั่นคือจะต้องให้

ครูได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาว่า จะให้ศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือในเรื่องใดจึงจะเป็นที่ต้องการของเขา

3. การนิเทศการศึกษาที่จะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยืดหยุ่นและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการช่วยเหลือครู และจะต้องทำให้ครูพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

4. การนิเทศการศึกษาจะให้ไต่ถามการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในการแก้ปัญหาและช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษาปัญหาตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อน

เจมส์ อาร์. มาร์ค (James R. Marks) อีเมอรี สตูปส์ (Emery Stoops) และจอยส์คิง-สตูปส์ (Joice King-Stoops) ได้ให้หลักเบื้องต้นของการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

1. การนิเทศเป็นบริการที่จะต้องทำเป็นทีมและอาศัยความร่วมมือซึ่งกันและกัน
2. การบริการทางด้านการนิเทศจะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของครูใหญ่
3. การนิเทศควรได้ปรับให้ตรงกับความต้องการของบุคลากรแต่ละบุคคลในโรงเรียน
4. การนิเทศช่วยจำแนกและประกาศความต้องการของบุคลากรและต้องก่อให้เกิดผลดี
5. การนิเทศช่วยให้การนำเป้าหมายและจุดมุ่งหมายทางการศึกษาไปสู่การปฏิบัติแจ่มชัดขึ้น
6. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยปรับปรุงทัศนคติและสัมพันธภาพของบุคลากรในโรงเรียนและช่วยพัฒนาความรู้สึกต่อชุมชนในทางที่ดี
7. การนิเทศต้องช่วยในการจัดและบริหารกิจกรรมร่วมหลักสูตรที่จัดสำหรับนักเรียน
8. ความรับผิดชอบในการปรับโครงการทางการนิเทศในโรงเรียน ควรเป็นหน้าที่ของครูที่ทำเพื่อชั้นเรียนและเป็นหน้าที่ของครูใหญ่ที่ทำเพื่อโรงเรียน

9. ควรมีการจัดงบประมาณดำเนินการนิเทศไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี
10. การวางแผนดำเนินการนิเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นสิ่งสำคัญมากและต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมนับตั้งแต่ชุมชนนักเรียนและสมาคมวิชาชีพ
11. การบริหาร โครงการนิเทศควรจัดในรูปแบบของคณะกรรมการและเป็นคณะกรรมการที่มาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย
12. การนิเทศการศึกษาควรจะช่วยในการนำผลการวิจัยทางการศึกษาที่ค้นพบใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้
13. การประเมินผลประสิทธิภาพของโครงการนิเทศควรจะทำโดยผู้ที่ร่วมให้โครงการและผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือจากภายนอก (17 : 5-6)

ชาญชัย อัจฉินสมาจาร ไต่ถ้อยถึงหลักการนิเทศการศึกษาที่ควักังต้องไปนี้

1. การนิเทศการศึกษาจะต้องสัมพันธ์กับการบริหาร
2. การนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญา
3. การนิเทศการศึกษาควร เป็นวิทยาศาสตร์
4. การนิเทศการศึกษาควร เป็นประชาธิปไตย
5. การนิเทศการศึกษาควร เป็นการสร้างสรรค์
6. การนิเทศการศึกษาควรส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า
7. การนิเทศการศึกษาควรเป็นวิชาชีพ (21 : 16-20)

นิพนธ์ กิณาวงศ์ (19 : 118-120) ไต่ถ้อยถึงหลักสำคัญที่ศึกษานิเทศก์ควรนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาคือการช่วยให้ครูรู้จักแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหา
2. การนิเทศการศึกษาคือการช่วยให้ครูเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหา
3. การนิเทศการศึกษาต้องช่วยเผยแพร่แนวคิดให้ชุมชนยอมรับเข้าถึงแผนงานการศึกษาของโรงเรียน

สังกัด อุทยานันท์ (7 : 2-3) ไ้กล่าวถึงลักษณะของการนิเทศการศึกษา
ที่ตีไว้ดังต่อไปนี้

1. ครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น คือมีความรู้ความสามารถ
ในการปฏิบัติงานได้ดีขึ้น โดยลักษณะเช่นนี้กล่าวได้ว่า การนิเทศการศึกษาที่ที่จะต้อง
"พัฒนาคน" ให้มีคุณภาพสูงขึ้น
2. งานที่ครูและบุคลากรทำ มีคุณภาพสูงขึ้น คือเป็นผลงานที่ตรงกับเป้า
หมายที่วางไว้ และมีปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานน้อยที่สุด โดยลักษณะ
เช่นนี้ กล่าวได้ว่า การนิเทศการศึกษาที่ที่จะต้อง "พัฒนางาน" เพื่อให้มีปัญหาที่เกิด
จากการทำงานน้อยที่สุด และให้ไ้ผลงานที่ออกมาั้นมีคุณภาพสูงสุด
3. กระบวนการดำเนินงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษานั้น จะ
เป็นไปด้วยความราบรื่น มีปัญหาและข้อขัดแย้งเกิดขึ้นน้อยที่สุด โดยลักษณะเช่นนี้กล่าว
ได้ว่า การนิเทศการศึกษาที่ที่จะต้อง "สร้างการประสานสัมพันธ์" ที่ดีในระหว่างปฏิบัติ
งานร่วมกัน
4. ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานร่วมกันจะทำงานด้วยความ
สบายใจทำงานอย่างมีความสุขทุกคนจะมีความชื่นชมยินดีกับผลสำเร็จ ทั้งนี้เพราะผล
งานที่ออกมาั้นเป็นผลงานของทุกคน ไม่ใช่ความสำเร็จของคนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะ
โดยลักษณะเช่นนี้กล่าวได้ว่า การนิเทศการศึกษาที่ที่จะต้อง "สร้างขวัญและกำลังใจ"
ให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ไ้ปฏิบัติงานให้สำเร็จลุ้่วงไปแล้ว

ดังนั้นโดยสรุปแล้ว การนิเทศการศึกษาจึงควรมีหลักการ ดังต่อไปนี้

1. การนิเทศการศึกษา ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งปรัชญา
2. การนิเทศการศึกษา ควร เป็นวิทยาศาสตร์
3. การนิเทศการศึกษา ควร เป็นไปตามหลักการของประชาธิปไตย
4. การนิเทศการศึกษา ควร เป็นการสร้างสรรค์
5. การนิเทศการศึกษาควร เป็นการพัฒนากำลังคน
6. การนิเทศการศึกษา ควร เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

โดยปกติการนิเทศการศึกษามักจะกระทำโดยศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษา แต่ในปัจจุบันนี้งานนิเทศการศึกษามีความสำคัญมากขึ้นเพราะเหตุที่เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางการศึกษาในด้านต่าง ๆ ขึ้นมาก ทั้งในด้านเทคนิควิธีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน ตลอดจนการขยายตัวในด้านจำนวนโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้การนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารการศึกษาจึงไม่เพียงพอ ต้องอาศัยระบบการนิเทศการศึกษารูปแบบหนึ่ง เข้ามาช่วยเรียกว่า "การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน"

ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

อาคม จันทสุนทร (5 : 2) กล่าวถึงความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้ว่า การนิเทศการศึกษามิว่าจะเป็นกรณีใด โดยศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษาหรือนิเทศโดยบุคลากรในโรงเรียนในระบบการนิเทศภายในย่อมมีความหมายเหมือนกันคือ หมายถึงการซักกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือทำให้เกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และก่อให้เกิดผลในชั้นสุดท้าย คือการศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สงัด อุทรานันท์ (7 : 1) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาในเชิงปฏิบัติการไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาหมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน"

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (23 : 93) กล่าวถึงลักษณะการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า "ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งได้แก่ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา โดยความร่วมมือกับคณะครูในโรงเรียน ร่วมมือกันปรึกษาหารือเพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล วางแผนการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพของบุคลากรในโรงเรียนให้ดีขึ้นตลอดเวลา นอกจากนี้ทางโรงเรียนอาจเชิญวิทยากรและศึกษานิเทศก์มาร่วมงานด้วย"

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงลักษณะของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า "การนิเทศภายใน ได้แก่การนิเทศที่เกิดจากบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ เป็นการนิเทศการศึกษาโดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนเองเป็นผู้นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดหรือสาขาวิชา รวมทั้งครูที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญตลอดจนประสบการณ์ในด้านการสอนเฉพาะสาขาวิชา บุคลากรเหล่านี้จะต้องสามารถทำการนิเทศครูในโรงเรียนได้ในรูปของการเป็นที่ปรึกษา การปรึกษางานในหมู่คณะ ตลอดจนการให้ความรู้เพิ่มเติม โดยถือหลักปฏิบัติร่วมกันปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ด้วยดี (23 : 132)

โดยสรุปแล้ว การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนหมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติงานที่ผู้บริหาร โรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุด ทางการเรียนของนักเรียน

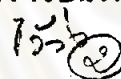
ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศภายใน เพราะโรงเรียนต่าง ๆ มีมากมายเกินกว่าที่ศึกษานิเทศก์จะไปนิเทศได้ทั่วถึงอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนในแต่ละโรงเรียนจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศการศึกษาอีกด้วย (21 : 53)

จากผลการสัมมนาของนิสิตปริญญาโท สาขานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ปีการศึกษา 2518 แผนกวิชาบริหารศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้เหตุผลถึงความจำเป็นในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนของตนเองไว้ดังนี้ (24 : 93-94)

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมคุณภาพทางการเรียนการสอนภายในโรงเรียน เพราะถ้าไม่มีการนิเทศแล้ว ครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนอาจจะเอาแบบอย่างที่ไม่ถูกต้องจากครูคนอื่น
2. ครูควรได้รับการนิเทศเพื่อพัฒนาความเจริญทางการเรียนการสอนและทางวิชาการ ถ้าครูไม่ได้รับการนิเทศอาจแสดงออกในทางที่ผิด

3. โรงเรียนต้องมีการนิเทศ เพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการนิเทศจะสามารถในการจำแนกคุณภาพของครู
4. การนิเทศสามารถกระตุ้นแนะนำทางความคิดใหม่ ๆ ให้แก่ครูในโรงเรียน
5. โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องอบรมครู โดยกระทำต่อเนื่องกันไป เพราะไม่มีหลักประกันได้ว่า ครูที่ผ่านสถาบันฝึกหัดครูมาแล้วจะเป็นครูที่มีคุณภาพที่ถูกต้องออกไป
6. เพื่อเป็นการช่วยให้ครูได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา
7. เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของคณะครู และก่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน

นพพงษ์ บุญจิตราคุสัย ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งมีสาเหตุจากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงระบบของการจัดการศึกษา
2. การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตลอดจนการพัฒนาของหลักสูตร
3. ความเจริญก้าวหน้าทางค่านิยมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว
4. ความน้อยชรา และความนิ่งเฉยและการขาดความสนใจของครู ควรได้รับการกระตุ้นให้ตื่นตัวอยู่เสมอ
5. วิทยาการ สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป
6. การขาดประสบการณ์ของครูใหม่ หรือครูเก่าที่ก้าวไม่ทันต่อเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น
7. ผลของการวิจัยค้นคว้าใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในวิชาการต่าง ๆ ควรได้รับการเผยแพร่ และแปลความหมายออกเป็นการปฏิบัติ เพื่อให้การศึกษาได้ก้าวหน้าและงอกงามขึ้น
8. ประชาชนและอุดมการณ์ทางการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ควรได้รับการถ่ายทอดและสนองตอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (20 : 251-252)

จากความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนดังกล่าวมาแล้ว
ทอสรุปลั้คว้า

1. จำนวนศึกษานิเทศก์มีน้อยไม่สามารถที่จะทำการนิเทศการศึกษาแก่ครู
ได้อย่างทั่วถึง และต่อเนื่อง
2. โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนอยู่เสมอ
3. เพื่อเป็นการกระตุ้นและช่วยเหลือครูที่ยังก้าวไม่ทันการเปลี่ยนแปลง
4. เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ครู

ผู้เกี่ยวข้องในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

สงัด อุทรานันท์ โค้กกล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาจะเป็นไปได้อย่างมี
ประสิทธิภาพก็โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย คือ

1. ผู้ให้การนิเทศ คือผู้ที่ทำหน้าที่จัดให้มีการนิเทศเกิดขึ้น ผู้บริหารหน่วย
งานหรือสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้าเขต/หัวหน้าฝ่ายศึกษานิเทศก์
หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการจัดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาโดยเฉพาะ
2. ผู้รับการนิเทศ คือบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศในฐานะผู้รับประโยชน์
จากการจัดการนิเทศที่หน่วยงานหรือสถานศึกษาได้จัดขึ้น ผลที่ได้รับส่วนใหญ่จะเป็นไปใน
ลักษณะที่ทำให้เกิดความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้น และมีขวัญและกำลังใจใน
การปฏิบัติงานดีขึ้น
3. ผู้สนับสนุนการนิเทศ คือผู้บริหารที่ไม่ได้ทำหน้าที่นี้เทศโดยตรง ถ้าหาก
ผู้บริหารหน่วยงานหรือสถานศึกษาไม่ได้ห้ามทาบทาในฐานะผู้นิเทศ ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่
ผู้บริหารคนนั้นจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศเป็นไปอย่างได้ผล
การนิเทศจะไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในระยะยาวเลย หากขาดการสนับสนุน
ดูแลเอาใจใส่ และให้การสนับสนุนจากผู้บริหารโดยตรง (7 : 3)

งานหลักที่สำคัญของการนิเทศการศึกษา

เบน แฮริส (Ben M. Harris) ได้เสนอภารกิจหลักที่สำคัญของการนิเทศการศึกษาไว้ 10 ประการ คือ

1. งานเกี่ยวกับค่านิยมหลักสูงสุด ซึ่งเกี่ยวกับการวางโครงสร้างหลักสูตร การทำประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน โดยกำหนดตัวผู้สอน วัน เวลา สถานที่ และแนววิธีสอน ตลอดจนการสร้างเกณฑ์มาตรฐานการสอน และการบรรจุหน่วยกิตวิชาต่าง ๆ ลงในการสอน
2. การจัดระบบการสอน โดยนำหลักสูตรที่วางไว้มาใช้จัดกลุ่มนักเรียน และจัดทำตารางสอน
3. การคัดเลือกบุคลากรผู้สอน โดยเลือกสรรมาให้เหมาะกับงาน มีการสำรวจหา การสอบคัดเลือก และเก็บรักษาทะเบียนประวัติเกี่ยวกับบุคลากรแต่ละคน
4. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ออกแบบและจัดเตรียมบริบท ให้ความสะดวกและความเหมาะสมกับผู้สอน รวมถึงการจัดวางแผนการใช้อาคารเรียนให้ถูกต้อง และมีเครื่องแสดงบอกที่เก็บรักษาบริบททางการศึกษาให้หยิบใช้ได้ง่าย
5. จัดวัสดุอุปกรณ์การสอน ทดสอบ และคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอนที่จะนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อการสอน
6. การจัดอบรมครูประจำการ โดยจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ครูก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทางด้านวิชาการ
7. จัดปฐมนิเทศสมาชิกใหม่ ให้รู้และเข้าใจในสิ่งที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน เพื่อลดอุปสรรคที่อาจมีขึ้น และให้ทำงานได้ผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น
8. จัดบริการด้านอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับจุดหมายของการให้การศึกษาของโรงเรียน เช่น การให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบาย การสร้างความสัมพันธ์ในการทำงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เพื่อไม่ให้เกิดอุปสรรคต่อการสอน และจัดบริการด้านต่าง ๆ ให้ครูได้ใช้สมรรถภาพของคนได้เต็มที่
9. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ในทางที่เกี่ยวข้องกับการสอน ประกอบด้วย

การแจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหวทางการศึกษาให้ชุมชนได้ทราบ แสวงหาและเลือกใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา พยายามหลีกเลี่ยงอิทธิพลในทางที่ผิดและไม่เหมาะสมของชุมชนที่จะมาบีบบังคับต่อการสอน

10. การประเมินผล มีการวางแผนจัดระเบียบประเมินผล และดำเนินการประเมินผลในทุกแง่ของโรงเรียนที่จะมีผลต่อการสอน (15 : 11-12)

สังกัด อุทรานันท์ (7 : 1-2) ได้กำหนดขอบเขตงานวิชาการภายในโรงเรียน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. งานหลัก คือ งานที่ถือเป็นเป้าหมายอันสำคัญของงานวิชาการในโรงเรียน ได้แก่

1.1 งานเกี่ยวกับหลักสูตร คือ การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การสร้างหลักสูตร เพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น การจัดแผนการเรียนการสอน การจัดทำโครงการสอน การจัดทำตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดชั้นเรียน (จัดนักเรียนเข้าแผนการเรียน) การจัดกิจกรรมในหลักสูตร การผลิตสื่อและอุปกรณ์การสอน

1.2 งานเกี่ยวกับการเรียนการสอน คือ การพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนเทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน

1.3 งานเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน คือ การสร้างเครื่องมือ วิธีการวัดและประเมินผล งานทะเบียนวัดผล และผลรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน

2. งานสนับสนุนวิชาการ คือ งานที่จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้แก่

2.1 งานพัฒนาบุคลากร คือ การประมุนิเทศครูใหม่ การพัฒนาและอบรมครู

2.2 งานเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ คือ การใช้ห้องเรียน อาคารเรียน และห้องปฏิบัติการ งานห้องสมุด ห้องโสตทัศนูปกรณ์ และห้องแนะแนว

2.3 งานธุรการและการเงิน

2.4 งานกิจการนักเรียน คือ งานเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน และ โภชนาการ

2.5 งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน คือ การสร้างความสัมพันธ์กับ ชุมชนงานเกี่ยวกับสมาคมครูและผู้ปกครอง

กระบวนการในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ในการดำเนินงานใดก็ตาม จำเป็นต้องมีขั้นตอนในการทำงาน เพื่อให้งาน สำเร็จลงด้วยดีและมีประสิทธิภาพ สำหรับกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน นั้น ไม่ได้ใช้ลำดับขั้นตอนตามแนวของกระบวนการนิเทศการศึกษาทั่วไปทั้งหมด ทั้งนี้ เพราะจำเป็นต้องปรับขั้นตอนเหล่านั้นให้เข้ากับระบบการบริหารงานในโรงเรียน (23 : 104-105)

เบน เอ็ม. แฮริส (Ben M. Harris) ได้กล่าวถึงกระบวนการสำหรับการ นิเทศการศึกษาไว้ 6 ขั้นตอนคือ

1. การประเมินเบื้องต้น (Assessing)

เป็นกระบวนการในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำมาใช้ในการกำหนด ความต้องการในการ เปลี่ยนแปลง

2. การวางแผนทาง (Prioritizing)

เป็นกระบวนการกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์และกิจกรรมที่สำคัญใน การนิเทศการศึกษา

3. การออกแบบ (Designing)

เป็นกระบวนการในการวางแผน หรือวางโครงร่างระบบเพื่อก่อให้เกิดผลในการ เปลี่ยนแปลง

4. การจัดสรรทรัพยากร (Allocating resources)

เป็นกระบวนการในการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้การนำทรัพยากรไปใช้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. การประสานงาน (Coordinating)

เป็นกระบวนการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เวลา วัสดุ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การอำนวยการ (Directing)

เป็นกระบวนการในการสนับสนุนและเกื้อกูลให้การจกกิจกรรมต่าง ๆ ทางการนิเทศการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย (15 : 14-15)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ปีการศึกษา 2518 แผนกวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใ้สรุปกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้ดังต่อไปนี้ (23 : 104)

1. การประชุมครั้งแรกเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของการนิเทศการศึกษา ซึ่งต้องเขียนไว้อย่างชัดเจน บอกวิธีการหรือเทคนิคที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น และมุ่งบอกผู้มีส่วนรับผิดชอบโครงการนี้

2. รวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมและจำเป็นที่บ่งถึงวัตถุประสงค์และขบวนการของวัตถุประสงค์ที่ได้ตกลงกันในขั้นการประชุมครั้งแรกเมื่อได้ข้อมูลแล้ว ก็นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ซึ่งอาจจะต้องใช้กระบวนการและวิธีทางสถิติ เพื่อช่วยจำแนกและบ่งเฉพาะถึงผลลัพธ์ที่สำคัญ ผลที่ได้จะนำไปอภิปรายในการประชุมครั้งสุดท้าย

3. การประชุมครั้งสุดท้าย มุ่งตรวจสอบดูว่า การวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ นั้นถูกต้องเพียงใด มีอะไรที่เป็นจุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อที่จะสามารถจำแนกวิธีการ เทคนิคและวิธีการประเมินผลการค้นคว้า วิจัย และจากข้อมูลอื่น ๆ ที่จะมีส่วนพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้ดีขึ้น เมื่อตรวจสอบข้อมูลแล้ว ก็หาข้อยุติและเขียนรายงานผลให้ครูทราบแล้วนำไปปฏิบัติงานต่อไป

สังค อุทรานันท์ (7 : 4-10) ใ้เสนอรูปแบบขบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและครูจะทำการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหา ความต้องการจำเป็นของสิ่งที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการ ว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผลงานออกมามีคุณภาพ ขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับการ เริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และก็มีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยังเป็นไปอย่างไม่ไฉดล หรือไฉดลยังไม่ถึงขั้นที่พอใจ ซึ่งจำเป็นจะต้องทำการทบทวน ให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติงาน ประกอบด้วยการปฏิบัติงานใน 3 ลักษณะ คือ

3.1 การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการดำเนินการในขั้นที่ 2

3.2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

3.3 การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารก็จะให้การสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างไฉดล

ขั้นที่ 4 การสร้างขวัญและกำลังใจ ขั้นนี้เป็นขั้นของการเสริมแรงของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจ และบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ขั้นนี้อาจจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กับขณะที่ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงาน หรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วก็ได้

ขั้นที่ 5 ประเมินผลผลิตและกระบวนการดำเนินงาน เป็นขั้นที่ผู้นิเทศทำการประเมินผลงาน และประเมินผลการดำเนินงานที่ได้ดำเนินการผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศได้พบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างหนึ่งอย่างใด

ที่ทำให้การดำเนินงานไม่ไต่ผลก็สมควรจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการดำเนินงานปรับปรุงผลงานที่ได้ออกมายังมีคุณภาพไม่ถึงขั้นแก้ไข อาจจะทำได้โดยการให้ความรู้ในสิ่งใหม่อีกครั้งหนึ่ง สำหรับกรณีที่ผลงานออกมาไม่ถึงขั้นที่พอใจ หรือดำเนินการปรับปรุงวิธีการดำเนินงานทั้งหมด สำหรับกรณีที่กระบวนการดำเนินงานเป็นไปไม่ไต่ผล

เมื่อได้ประเมินผลงานและกระบวนการดำเนินงานแล้ว พบว่าประสบผลสำเร็จตามที่ใดตั้งไว้ หากจะดำเนินการต่อไปก็สามารถทำได้โดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่องที่ใหม่ หรือจะมีการเริ่มปฏิบัติงานสิ่งใดที่แปลกใหม่ไปจากเดิมก็จำเป็นจะต้องเริ่มตามกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องต่อไปอีก

ปัญหาและความต้องการในการนิเทศการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้อำนาจผลการศึกษาของจำเนียร กุณาศล (2 : 68-69) เกี่ยวกับปัญหาในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน พบว่าครูใหญ่มักใช้เวลาส่วนใหญ่ในด้านการบริหารและงานอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่งานนิเทศการศึกษางานที่ครูใหญ่มิมีบทบาทมาก ใต้นักงานด้านการบริหารบุคคล งานด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์และงานด้านการประเมินผล สาเหตุที่ไม่มีเวลาในการนิเทศการสอนก็เนื่องจากติดงานการบริหารนั่นเอง/และการศึกษาของวินัย ทะสิดิถย์/พบว่าทั้งครูและผู้บริหารมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติในค่านี้อยู่ในเกณฑ์น้อย และพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน คือความขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ขาดแคลนวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญทางการนิเทศการศึกษา ขาดแรงสนับสนุนจากหน่วยงานเจ้าสังกัดและขาดตัวบุคคลที่รับผิดชอบงานนี้โดยตรง เพราะแต่ละคนมีงานอื่นมืออยู่แล้ว/จึงเห็นได้ว่าแนวความคิดที่จะให้โรงเรียนจัดการนิเทศภายในโรงเรียนนั้น แม้เป็นงานที่จำเป็นต้องทำก็ยังมีปัญหาในความไม่พร้อมอีกบางประการที่โรงเรียนจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือก่อนจะดำเนินการได้

ก้อ สวัสดิ์ธานีชัย (22 : 54) ได้กล่าวในการอบรมผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของโรงเรียนมัธยมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในส่วนกลางเมื่อ 25 สิงหาคม 2519 ท่อนหนึ่งว่า "ขรรคมคาคณุนั้นไม่ชอบการนิเทศเป็นอย่างหนึ่ง โดยที่หัวหน้าสาย หัวหน้าหมวดทุกคนถือว่าเขาเป็นผู้เชี่ยวชาญ และมีความรับผิดชอบโดยตรง รวมทั้งมีความ

มั่นใจในตนเองและในวิชาของเขา เพราะฉะนั้นจะเห็นว่างานนิเทศภายในเป็นงานที่
ยาก แต่ขณะเดียวกันก็เป็นงานที่พวกท่านต้องทำ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจำเป็นต้องนิเทศ
ภายใน"

สำหรับปัญหาการนิเทศการศึกษาจากภายนอกนั้น จากการวิจัยในเขตการ
ศึกษา 11 (2 : 69-70) พบว่า การปฏิบัติงานตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ตามระเบียบ
นั้นได้ผลมากน้อยเรียงตามลำดับ ดังนี้

- อันดับที่ 1 ปฏิบัติงานอื่นที่ไ้รับมอบหมาย
- อันดับที่ 2 จัดประชุมอบรมสัมมนาครู อาจารย์ เพื่อส่งเสริมคุณภาพการเรียน
การสอนและการบริหารการศึกษา
- อันดับที่ 3 จัดประเมินผลงานทางค่านิเทศการ
- อันดับที่ 4 ปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพของการ เรียนการสอนและการบริหาร
โดยวัดกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ
- อันดับที่ 5 นิเทศการสอนและการบริหารงานวิชาการ หรือเป็นที่ปรึกษา
ทางวิชาการแก่สถานศึกษาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบ
- อันดับที่ 6 ทิजारณาหรือทัศนาหลักสูตร แบบเรียนหรือแนวการสอนให้สอดคล้อง
คล่องกับสภาพปัจจุบัน
- อันดับที่ 7 การจัดทำคู่มือครู เอกสารทางวิชาการ และอุปกรณ์การเรียน
การสอน
- อันดับที่ 8 การตรวจสอบและควบคุมสถานศึกษาในฐานะพนักงาน เจ้าหน้าที่
ตามกฎหมาย
- อันดับที่ 9 การเสนอแนะให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่กรมสามัญศึกษา
- อันดับที่ 10 การศึกษา ทดลอง วิจัย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน
ตลอดจนการบริหาร

นอกจากนั้นยังพบปัญหาที่สำคัญของศึกษานิเทศก์ คือปัญหาจำนวนศึกษานิเทศก์
ที่ไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนครูและโรงเรียนที่มีอยู่ งบประมาณมีน้อย อุปกรณ์และเครื่องมือ
เครื่องใช้ในการนิเทศการศึกษามีไม่เพียงพอ หน้าที่ของศึกษานิเทศก์กำหนดไว้กว้างขวาง

ยากแก่การปฏิบัติขาดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน เพราะโรงเรียนประถมศึกษามีหลายสังกัดโรงเรียนที่จะไปนิเทศกระจายอยู่ห่างกัน และครูไม่ค่อยจะนำเอาวิธีการหรือข้อนิเทศไปปฏิบัติ

ซารี นดิศรี (6 : 216-221) ได้สรุปปัญหาของการนิเทศการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาจากระบบการบริหารการศึกษาของไทย
2. ปัญหาจากปรัชญาการศึกษา
3. ปัญหาจากบุคลากร
4. ปัญหาจากสภาพของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม
5. ปัญหาทางค่านิยมประเพณี

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าทั้งปัญหาของการนิเทศภายในโรงเรียนและปัญหาของการนิเทศจากภายนอกนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยที่เหมือนกัน คือ

1. ปัญหาจากการขาดแคลนงบประมาณ
2. ปัญหาจากการขาดกำลังคน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ
3. ปัญหาจากการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการนิเทศการศึกษา
4. ปัญหาจากการขาดความรู้ในเรื่องวิธีการนิเทศของผู้นิเทศ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปี พ.ศ. 2523 นิตยา ปรีชาหาญ ได้ศึกษาเรื่อง "การจักรการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษาการจักรการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาโครงการและกิจกรรมที่ปฏิบัติจริงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจักรการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย ประชากรที่ใช้ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียนและครู ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพวก ได้ครู 618 คน ผู้บริหารโรงเรียน 206 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 824 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เกี่ยวกับการปฏิบัติจริงและปัญหาในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ประกอบด้วยคำถาม 80 ข้อ โดยแบ่งตามลักษณะของการปฏิบัติเป็น 7 เรื่อง คือ ระยะเวลาการนิเทศการศึกษา การนิเทศการศึกษาในโรงเรียน การนิเทศการสอนกิจกรรมเสริมหลักสูตร การส่งเสริมวิชาการ การจัดทำและใช้สารสนเทศคอมพิวเตอร์ และการประเมินผล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ค่าที่

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ครูและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนได้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีลำดับในการปฏิบัติจากมากไปหาน้อยดังนี้คือ การจัดทำและใช้สารสนเทศคอมพิวเตอร์ การส่งเสริมวิชาการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ระยะเวลาการนิเทศการศึกษา การประเมินผล การนิเทศการสอน และลำดับสุดท้ายคือการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนทั้งด้านระยะเวลาและกิจกรรม พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อยดังนี้คือ ระยะเวลาการนิเทศการศึกษา การประเมินผล การทำและใช้สารสนเทศคอมพิวเตอร์ การนิเทศการสอนกิจกรรมเสริมหลักสูตร การนิเทศการศึกษาในโรงเรียน และการส่งเสริมวิชาการ (25 : ง-ฉ)

ในปี พ.ศ. 2524 ประชา สิกขบัญญัติ ได้ศึกษาเรื่อง "การปฏิบัติจริงในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานนิเทศการศึกษา กิจกรรมที่ปฏิบัติเกี่ยวข้อง

กับการนิเทศการศึกษามัธยมศึกษาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษากายในโรงเรียน
ประถมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วยครู 350 คน
ผู้บริหารโรงเรียน 138 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 488 คน ใ้มาโดยการสุ่มแบบ
แบ่งชั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ แบบ
มาตราส่วนประมาณค่า และแบบปลายเปิด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ภาระงานการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าตนเองได้ปฏิบัติ
มาก แต่ครูผู้สอนเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติน้อย

2. ด้านกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าตนเองได้
ปฏิบัติมากในด้านการช่วยเหลือครูในการปรับตัว อุปกรณ์การสอน การปรับปรุงวิชาชีพ
ครู และการส่งเสริมการค้นคว้าทดลอง แต่ครูผู้สอนเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติ
ส่วนกิจกรรมในด้านหลักสูตร การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และการประเมินผล ผู้
บริหารโรงเรียน เห็นว่าตนเองได้ปฏิบัติน้อย และครูผู้สอนเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียน
ไม่ค่อยได้ปฏิบัติ

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษากายในโรงเรียน พบว่า
ที่เป็นปัญหามากที่สุด คือขาดงบประมาณ ขาดอุปกรณ์การสอน ผู้บริหารระดับสูงไม่ให้
ความสนใจหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านวิชาการของโรงเรียน ครูบางคนความ
กระตือรือร้นในการที่จะปรับปรุงวิชาชีพของตน ผู้บริหารโรงเรียนมีงานด้านอื่นมาก
จึงไม่มีเวลาปรับปรุงโรงเรียนและโรงเรียนขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาโดย
เฉพาะ (26 : ง-จ)

ปี พ.ศ. 2524 ชลอ จันทรวงศ์ ได้ศึกษาเรื่อง "บทบาทการนิเทศการศึกษา
ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความ
คิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและครูประจำการ เกี่ยวกับบทบาทการนิเทศ
การศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศการศึกษา รวมทั้งเปรียบเทียบ
ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศการศึกษาของ
ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ
50 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ และร้อยละ 10 ของครูประจำ
การที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษารวมเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 461 คน :

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ซึ่งผลการวิจัยพอสรุปไว้ดังนี้

1. บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในการนิเทศการศึกษาทาง
 ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการจัดและพัฒนาบุคลากร ด้านการจัดอุปกรณ์การสอน
 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง
2. ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูประจำการที่มีต่อบทบาทการ
 นิเทศการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนในด้านการหลักสูตรและการสอน ด้านการจัดและพัฒนา
 บุคลากร ด้านการจัดอุปกรณ์การสอนและด้านการประเมินผล ไม่มีความแตกต่างกัน ส่วน
 ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหาร โรงเรียนและครูประจำการมีความเห็นแตกต่างกัน
3. ผู้บริหาร โรงเรียนและครูประจำการ มีความคิดเห็นว่าปัญหาที่กำหนด
 ไว้ 14 ข้อ เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการนิเทศการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนอยู่ใน
 ระดับปานกลาง
4. ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูประจำการที่มีต่อปัญหาและ
 อุปสรรคในการนิเทศการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนไม่มีความแตกต่างกัน
5. ครูและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นว่าอุปสรรคและปัญหาในการบริหาร
 โรงเรียนคือ ขาดงบประมาณครูผู้สอนขาดความรับผิดชอบ และผู้บริหาร โรงเรียนขาด
 ความรู้ (27 : ง-ฉ)

ปี พ.ศ. 2524 วิชา สุวรรณไตรย์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนครและเพื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาตามสภาพความแตกต่างของขนาดของโรงเรียนและประสบการณ์ในการเป็นครูใหม่ โดยใช้ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 165 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม

และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบ
ปัญหาการบริหารงานวิชาการของครูใหญ่ตามขนาด โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน
ทางเคียว เมื่อพบความแตกต่างแล้วใช้วิธีทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีทดสอบ
ของ นิวแมนเคลิส จากนั้นจึงเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการของครูใหญ่ที่มี
ประสบการณ์แตกต่างกัน โดยการทดสอบค่าที ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ครูใหญ่มีปัญหาในการบริหารงานวิชาการ โดยส่วนรวมในระดับปานกลาง
และปัญหาที่พบมากที่สุด คือปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณไม่เพียงพอ ทางราชการจัดส่ง
หนังสือเวียนไม่ทันตามกำหนดการสอน

2. ปัญหาที่มีความแตกต่างกันในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และ
ขนาดเล็ก มี 4 ด้าน คือด้านกระบวนการบริหารที่สนับสนุนงานวิชาการ ด้านการจัด
การเรียนการสอนด้านการนิเทศการศึกษาและด้านการ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

3. ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการ เป็นครูใหญ่ต่างกัน
จะมีปัญหาในการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน

4. ผู้ปกครองที่สำคัญที่สุดทำให้เกิดปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน
ประถมศึกษาได้แก่ ชาคงงบประมาณสนับสนุน ชาคคลนครู และนักเรียนส่วนใหญ่มีความ
ยากจนตามลำดับ (28 : ก-ง)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนประถมศึกษา
โดยทั่วไปมีการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนขึ้นจริง แต่สภาพการจัดการนิเทศ
การศึกษาภายในโรงเรียนดังกล่าวยังขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ชาคหลักเกณฑ์
และไม่มีขั้นตอนที่ถูกต้อง ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง
หลักการ และวิธีการที่ถูกต้องในการที่จะใช้การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนให้มี
ประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาการศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาที่
สำคัญในลำดับต่อไป คือการขาดแคลนในเรื่องงบประมาณ ชาคการสนับสนุนจากผู้บริหาร
การศึกษาระดับสูงขึ้นไป ตลอดจนขาดแคลนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ทำให้บุคลากรขาดขวัญ
และกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งทำให้การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนต่าง ๆ

ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการนิเทศ
การศึกษาภายในโรงเรียนเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและเป็นความต้องการของบุคลากรใน
โรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นหากได้มีการส่งเสริมการจกการนิเทศการศึกษาภายใน
โรงเรียนอย่างจริงจังแล้ว ก็จะเป็นการตอบสนองความต้องการจำเป็นของบุคลากรใน
โรงเรียนเป็นอย่างมาก และจะส่งผลให้การจกการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
และมีคุณภาพที่ยั่งยืน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย